

POŠTOVNÍ HISTORIE POPŘEVRAŤOVÉHO OBDOBÍ 1918-1920 (1924), ČESKÉ ZEMĚ (sběratelské aspekty)

Již v 1. ročníku studia na VŠCHT (nyní Univerzita Pardubice) jsem byl poučen, že: „*monografie je učebnice pro pokročilé, obsahující všechny důležité informace o daném oboru nebo jeho úseku, časovém, resp. věcném*“. Tuto definici jsem si zapamatoval dodnes a nyní ji používám po několika desítkách let své publikační činnosti ve filatelii. Před časem jsem se postupně přestal zabývat tzv. specializovanou filatelií a přecházel ke studiu artefaktů a informací souvisejících s poštovní historií, již jsem se předtím věnoval spíše doplňkové. Toto rozhodnutí ve mně definitivně dozrálo po prostudování publikace „*K dějinám poštovníctví v Čechách 1722-1918 (1930)*“ autorky Mgr. A. Špiritové, jež se po většinu svého profesního života zabývala archivnictvím poštovních dokumentů. V této publikaci se nachází přepis přednášky jmenované archivářky z celostátního semináře archivářů a poštovních historiků „*Archivní prameny k dějinám poštovníctví*“ jenž se uskutečnil 16.11.1983 v Praze. Je zde uvedeno: „*Vezměme například články v časopise Filatelie, který dává dost místa příspěvkům z poštovní historie. Mohou jejich autoři říci, že mají některé své znalosti a tvrzení opřené i o písemné prameny? Neopírají se převážně o znalosti z literatury, tisku a nanejvýše různých tištěných zákonů a nařízení? Jsou to samozřejmě také závažné prameny. Mnohý mi může namítnout, že není třeba studovat znovu něco, co už někdo prostudoval a publikoval. Jednou to snad bude platit, ale poštovní historie v naší zemi dosud tak daleko není ...*“. Já dodávám, že v té době publikovali ve Filatelii informace či popisovali atributy z oboru poštovní historie koryfeje filatelie, jimiž byly osobnosti jako F. Dvořák, V. Feldmann, V. Indra, V. Palkoska, M. Polišenský, O. Tovačovský a třeba i M. Vostatek a nezapomeňme na monografie E. Votočka jr.; z mladší generace významně přispěli P. Gebauer, J. Tekel. Z uvedených, V. Indra a M. Polišenský navázali na dílo svých příbuzných (PhDr. Bohumír Indra → někdejší ředitel Slezského archivu v Opavě; Prof. PhDr. Josef Polišenský, DrSc. → byl jedním z nejvýznamnějších českých historiků 20. století), ostatní soustavným studiem rozšiřovali své znalosti v oboru poštovní historie.

Po změně režimu jsem pojal představu, že uzrál čas k přípravě monografické práce, která by zahrnovala podle mého názoru nejzajímavější časový úsek poštovní historické sběratelské praxe, jenž by **propojil obecné historické souvislosti a exaktní poštovní-historické informace se sběratelskými artefakty** především v podobě poštovních

ních zásilek z období let 1918-1920 (1924). Datum v závorce se týká jediné kapitoly, a to cenzury poštovních zásilek, již by nebylo moudré časově dělit. Předsevzal jsem si, že budu práci editovat a že připravím alespoň polovinu kapitol. Ve své publicistické práci preferuji kombinaci **přesných citací původních (originálních) pramenů s vlastními zjištěními**, a to i z textů **sdělení** nacházejících se v poštovních zásilkách, pokud se vztahují k poštovníctví. Nikdy jsem nepochopil odtahitý vztah výstavních porotců k těmto podkladům, již sám považuji naopak za základní atributy poštovního provozu. Tímto způsobem lze získávat relevantní pohled na danou problematiku.

Obtížné bylo ale získat pro tento způsob práce spolupracovníky, neboť někteří oslovení nabídku neakceptovali, někteří odstoupili v průběhu práce sami a některé nabídnuté texty jsem nepovažoval za vhodné k publikování. Významnou pomoc jsem však získal ze strany Poštovního muzea

a Vojenského historického archivu jako součásti Vojenského ústředního archivu. První dopis, kterým jsem oslovil zamýšlené spoluautory mám registrovaný k 25. lednu 2012. Sám jsem přípravu započal již někdy v roce 2005. Nakonec se nás sešlo na projektu třináct a s jednotlivými spoluautory spolupracovalo několik konzultantů. Poděkování všem, kteří s autory konzultovali či jinak pomohli k uskutečnění díla, najde čtenář v úvodu prvního svazku monografie.

Původně jsem předpokládal připravit 3 díly monografie, a to: 1. České země (Čechy, Morava, Slezsko), 2. Slovensko a Podkarpatská Rus, 3. Československá zahraniční armáda. V průběhu prací jsem dospěl k závěru, že některá témata nebude vhodné dělit mezi uvedené díly a bude je třeba publikovat společně již v 1. dílu. Jde o problematiku obnovy mezinárodního poštovního styku po Velké válce a o záležitosti cenzury poštovních zásilek. Publikace má tedy 1.852 strany a bylo nutné ji rozdělit do dvou svazků a ty do třinácti tematických okruhů:

1. Historické souvislosti vzniku Československa – české země, hranice západní části československého státu.
2. Obnovování mezinárodního poštovního provozu.
3. Předběžné poštovní ceny a vyplacené tiskopisy.
4. Předběžné poštovní nálepky.
5. Nouzová provizoria popřevratového poštovního provozu.
6. Pošta českých skautů 1918.
7. Soukromé přetisky na rakouských známkách.
8. Pošta v tzv. německých provinciích.
9. Cenzura listovních zásilek.
10. Pošta na Těšínsku 1918-1920.
11. Převzetí Hlučínska v roce 1920.
12. Převzetí Vitorazska v roce 1920.
13. Převzetí Valticka v roce 1920.

Pokud jde o ocenění publikovaných položek u celistvosti, z nichž

každá je specifickým originálem, uvádíme ceny, jichž reálné dosahy na filatelistickém trhu, celiny pak jsou ohodnoceny tabulkovými cenami všech jejich variant na úrovni hluboké specializace. Premiérově jsme přeřadili předběžné (souběžné) celiny s kolkovou známkou ze skupiny vzorců do skupiny celtn.

Již na tomto místě je však třeba upozornit, že je velký rozdíl mezi historickou hodnotou autentických položek (tzv. nefilatelistických → „Bedarfpost“) a tzv. filatelistických, tj. vyrobených pro sběratelské účely. Ještě nižší hodnotu než „filatelistické“ mají položky zvané „macha“ tedy ty, jež neprošly poštovním provozem, ale zároveň nejsou zjevně antedatované, či nějak upravené. Položky antedatované či zjevně upravené jsou samozřejmě částečná, resp. celková falza. A konečně: z historického hlediska mají nejvyšší hodnotový stupeň autentické položky s plným obsahem textu zprávy, zvláště pokud se vztahuje k problematice poštovního provozu, vojenské nebo politické situace. Specifickou hodnotu pak mají zásilky, jejichž odesílatelem je známá historická osobnost z nejrůznějších oborů její činnosti.

Oceňování celin a celistvosti je v moderní době stále více závislé na jejich kvalitě. Zde je třeba upozornit, že položky zmenšené (ostřížené) v jednom či více rozměrech, položky se sběratelskými poznámkami, s pozůstatky nálepek či dokonce lepidla po jejich nalepení k podložce nebo s pozůstatky osvitlu na celistvostech a celinách umístěných částí jejich plochy v poloze „přes sebe“, mají podstatně nižší hodnotu (lze očekávat, že v budoucnosti i cenu) než položky bezvadné. To stejné se vztahuje i na kvalitu práce poštovních zaměstnanců, již se zásilkou manipulovali v průběhu přepravy. Jedinou skutečnou výjimkou jsou unikáty či „super vzácnosti“, u nichž nejsou položky perfektní kvality známy.

Smyslem publikace není ovšem pouhý výčet rarit a už vůbec ne tzv. „rarit“ s jejich oceněním, nýbrž uvedení sběratelských artefaktů do

historických a kvalitativních souvislostí, neboť kdo příslušné vztahy pochopí a náležitě popíše (například v případné nabídce) bude mít neskonalé větší šanci na finanční zhodnocení svých sbírek. Monografie je tedy určena všem těm, kteří mají ambici sběratelství povýšit na odbornou činnost, a nejen na bezúčelné ukládání nesmyslných položek do zásobníků ve stylu „hrajeme si na filatelii“ nebo „hrajeme si na poštu“ a domnívat se přitom, že jde o tzv. „specializaci“. Filatelie totiž neodvratně směřuje k jejímu rozštěpení na „sběratelskou zábavu“ na straně jedné a odbornou činnost vyžadující hluboké znalosti, a to samozřejmě nejen filatelistické, na straně druhé. Můžeme-li věřit Rejmanovu „Slovníku cizích slov“ pak filatelie představuje nejen „soustavné sbírání“, ale i „studium“.

Z polygrafického hlediska je vhodné upozornit, že tisk zde popisované monografie je proveden na povrchově upraveném polomatném papíru, aby se při studiu netvořily odrazy a neobtěžovaly tak čtenáře. Svazky mají pevnou vazbu s oblym hřbetem a povrch je z jemné umělé kůže v barvě tzv. irské zeleně. Vzhledem k velmi omezenému nákladu jsou svazky číslovány 1 až 150. Dalších 15 exemplářů je opatřeno nulami a slouží jako autorské výtisky (nejsou zařazeny do komerční expedice).

A konečně: za opouhou nemohou samozřejmě zůstat protagonisté díla, kterými jsou:

Spoluautoři: Miroslav Bachratý, Milan Černík, František Dusábek, Miloš Fencel, Josef Chudoba, Jiří Kratochvíl, Miroslav Krejny, Vladimír Křížek, Jan Kypast, Karel Mezera i. m., Jiří Škaloud, Miroslav Štefek.

Grafická úprava: Miroslav Chromý (EUROPRINTY, spol. s r.o.).
Úpravy tabulek, map a retuše obrázků: Vladimír Křížek.
Editor a vedoucí autorského kolektivu: Josef Weissenstein.

UKÁZKY Z MONOGRAFIE

1. kapitola

Obč. 94 901

Republika: originál „Dobrá noc! Slávu Československé republiky a ČSČR a přivítání Gotta a Šimona ve Francii“ z 28.9.1918 (stažení listové dopisy (zápis), k podpisu (na přepisu úřední razítka). Následuje republikánský evens i evens originální obálky.

18.10.1918 se Národní rada československá transformovala v prozatímní vládu, což si hoti dne oznámil E. Beneš jako její generální tajemník dohodovým směrem [35, 36]. V čele vlády stávil T. G. Masaryk jako „prezident čestní vlády, předseda ministerské rady, místopředseda vlády“ [35]. V oznámení se dále uvádí, že „dne 2. října 1918 československý poslanec Staněk, předseda Českého svazu ve vídeňském parlamentu, oznámil divusně, že Československá národní rada jako nejvyšší orgán československých armád je povolána, aby zastupovala československý ústřed před Spojenci a na mírové konferenci. Dne 9. října 1918 poslanec Zahradník, mírově jménem téžé Svazu, oznámil, že Českoslovensci uspořádali tvoře vídeňský parlament a tímto tak navlád veškerá jména v Rakusko-Uhersku“ [35]. Národní rádo jako „prozatímní vládu zemí československých“ usazala pak oficiálně dne 15.10. Francie, 23.10. Velká Británie a Serbsko, 24.10. Itálie etc. V této souvislosti je třeba pokoušit si společně s T. G. Masarykem otázku: „Dobrá noc! Slávu naší nové stát?“ Na tomto místě budí tedy obrovsko stanevsko Masarykovou:

„Z usazení zahraniční Zlaté vlády (Národní Rady) Spojenci a domácím politickým vlády v Zlaté vlády publikovali denně, že má stát existuje od 24. října, v kterých

[27]

2. kapitola

Obč. 117a

Na obálce 117a, 117b je avers a pečetka obálky dopisu odeslaného stejným adresem a stejným adresátem jako zápiska na obálce 116. Adresa obálky je tenkrát natřena na obálce z poštovní odlišné diakritiky, než máho razítko odesílatele na předchozí zápisce. Na aversu obálky je otisk razítka v lesklošové barvě, které zaznamenal Z. Kvasnička = práci [169], tentokráť však v kvalitě, která umožňuje jeho kompletní rekonstrukci.

SPRÁVA ODDĚLENÍ KURÝRŮ
Pří (agendář) úrad) GRADÉ
ZMOCNĚNÍ ČES. IL. REPUBLIKY VE VĚNI

Na stránce není v tomto případě otisk razítka centrály kurýrů v Praze, ale na reversu je razítko postovního pečátka znakového číselného řva v úradu. Zbytek úradu zápisly se oděhávali podle stejného vzoru, jen se dále v předchozím případě. Vydáno v 58. údu října za 7.000.- Kč.

Obč. 117a, 117b

[80]